

maken (maar dat deden slechts weinigen), naast het eerste Nederlandse rusthuis: *Croome Court*, een tweede: *Dogmersfield Park* bij Odiham in Hampshire.¹ Koningin Wilhelmina bracht van begin september af de nacht veelal in de als zeer veilig bekend staande schuilkelder onder het *Claridge Hotel* door; enige tijd later ging zij in het al vermelde *Stubbings House* bij Maidenhead wonen. Gerbrandy bleef in *Brown's Hotel* – hij is, voorzover ons bekend, de enige Nederlandse minister geweest die de *Blitz* in het centrum van Londen getrotseerd heeft. Dat wil niet zeggen dat niet ook anderen velerlei ongemak ondergingen en risico's liepen. Trouwens, midden januari (de nachtelijke bombardementen hadden toen een minder geregeld karakter aangenomen) plofte een zware bom vlakbij *Stratton House* neer zodat een deel van de regeringskantoren waar geen raam meer in de spionage zat, een tijdlang onbruikbaar was.

Men had kunnen veronderstellen dat de grote strategische overwinning die de *Royal Air Force* in de *Battle of Britain* behaald had, en vooral ook het feit dat president Roosevelt op 5 november voor zijn derde ambtstermijn gekozen was, een einde zouden hebben gemaakt aan alle verdeeldheid in de kring der Nederlandse ministers. Dat was echter niet het geval.

Nieuwe verdeeldheid

In hoofdstuk 1 gaven wij weer dat enkele ministers (van Kleffens, Dijxhoorn, Steenberghe, van den Tempel en Welter) er in juli-augustus '40 toe waren overgegaan, nota's te schrijven of lange beschouwingen te houden over de internationale situatie en de conclusies die men daaraan, wat Nederland betraf, verbinden moest. Na september kwam het opnieuw tot lange stukken: nota's van Albarda en Steenberghe.

Over Albarda's nota d.d. 19 november² kunnen wij kort zijn: hij meende dat de Duitsers en Italianen al oorlogsmoe waren en dat een groots plan voor een naoorlogse reconstructie van Europa, door Engeland op te stellen en te publiceren, een ineenstorting van Duitsland en Italië zou bewerkstelligen – hij stelde zijn nota (een rijkelijk optimistisch stuk) in de ministerraad echter niet ter discussie, sprak er wèl over met Clement Attlee, de leider van de *Labourparty* die in mei zitting genomen had in Churchills *War Cabinet*, maar

¹ *Dogmersfield Park*, dat door de zorgen van minister Dijxhoorn ingericht was, is tot eind '44 als herstellings- en recreatie-oord in gebruik gebleven. ² Tekst: *Enq.*, dl. II b, p. 215-18.